УДК:159.923.2

DOI: 10.31339/2617-9598-2019-1(3)-127-137

Мар'яненко Ліана Василівна

*кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України*

Поклад Ірина Миколаївна

*кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник,
Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України*

**ГУМАНІСТИЧНИЙ ПІДХІД У РОЗГЛЯДІ ПСИХОЛОГІЧНИХ ФЕНОМЕНІВ:
ОСОБИСТІСТЬ, МІЖОСОБИСТІСНА ВЗАЄМОДІЯ,
ГУМАНІСТИЧНЕ НАВЧАННЯ**

*«При гуманістичному підході в освіті пріоритетним стає
діалогічна стратегія міжособистісних впливів, тому одним із орієнтирів є
свобода особистості в ситуації вибору та цінності особистості».*

Г. О. Балл [1, с. 52]

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність вивчення сутнісного змісту понять особистість, міжособистісна взаємодія, гуманістичне навчання. Досліджуються проблеми гуманізації освіти в процесі її реформування. З позиції гуманістичного підходу розглянуто теорії розвитку особистості та її творчого потенціалу. Акцентовується увага на ролі особистості вчителя у процесі формування гуманістично-орієнтованого навчання. Показано значимість діалогічної стратегії міжособистісних впливів як фактору розвитку особистості учня. Висвітлюються погляди науковців щодо впровадження відповідних засад в освіту в сучасних умовах розвитку суспільства.

Ключові слова: цінності, розвиток особистості, творчий потенціал, міжособистісна взаємодія, гуманістичне навчання.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток психологічної науки характеризується, на нашу думку, зокрема тим, що у всьому величезному масиві психічних явищ виділяються декілька десятків таких, які набувають своєрідного статусу основних досліджуваних об'єктів на певний період часу. Одними з основних об'єктів пізнавально-дослідницького інтересу сучасної психології є такі психологічні феномени, як особистість, міжособистісна взаємодія, навчання через призму гуманістичного підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи праці сучасних вітчизняних вчених Г. О. Балла, І. А. Беха, С. Д. Максименка та інших, які вивчають проблему гуманізації освіти, можна зробити висновок про необхідність глибокого наукового вивчення цього

процесу з метою оптимізації та пошуку системної концепції та технології впровадження гуманістичного навчання в педагогічний процес [1].

Мета статті. Проаналізувати сутнісний зміст понять гуманістичний підхід, особистість, міжособистісна взаємодія та висвітлити погляди науковців щодо впровадження гуманістичних поглядів у психолого-педагогічну освіту та навчання.

Виклад основного матеріалу. У контексті гуманістичного підходу до навчання проблема становлення та розвитку особистості постає як необхідність вирішення низки завдань щодо самоактуалізації та саморозвитку її суб'єктивного потенціалу, а отже – самовдосконалення.

Відомі вітчизняні психологи та вчені радянської доби (Б. Г. Ананьєв, Г. С. Костюк, О. Ф. Лазурський, С. Л. Рубінштейн та ін.) неодноразово підкреслювали, що особистість – продукт конкретно-історичних умов життя і власної активності зі здійснення соціальної програми саморозвитку та самореалізації. Так, розглядаючи психологічні механізми розвитку особистості, Г. С. Костюк зазначав, що становлення особистості – це обумовлений і разом з тим саморозвивальний процес, і наголошував, що в цьому процесі зовнішні причини завжди діють через внутрішні умови [4]. Водночас до рушійних сил розвитку особистості вітчизняний науковець відносив такі характерні для суб'єкта внутрішні суперечності:

- по-перше, розбіжності між новими потребами, прагненнями суб'єкта і наявним рівнем оволодіння засобами для їх задоволення;
- по-друге, невідповідність досягнутого суб'єктом рівня розвитку місцю, яке він посідає в системі суспільних відносин, тим функціям, котрі він виконує;
- по-третє, протиріччя між тенденціями до інертності й сталості, стереотипізації, з одного боку, і до рухливості, змін – з іншого.

Також Г. С. Костюк особливо підкреслював, що форми прояву саморуху особистості виявляються (відбиваються) і у властивій їй активності, а, отже, у виникненні нових спонукань до неї і засобів її здійснення. Зумовлено це тим, що більш віддалені цілі, перспективні плани, ідеали, що формуються, можуть певним чином впливати на діяльність особистості, і через неї – на її розвиток. Саме завдяки прагненню до самовдосконалення через власну діяльність, навчання, гру і працю особистість виступає як суб'єкт власного розвитку, «стає самостійною, відносно незалежною від безпосередніх впливів середовища, здатною вести свою лінію поведінки, здатною вчитися і працювати» [4, с. 378].

Потреба особистості у творчості – це прагнення надати оточенню властивостей, які існують у власному світосприйманні. Це одна з головних особливостей людської природи, відображення її індивідуальності, вираження її «Я». Можна стверджувати, що творча особистість впливає на світ всією своєю індивідуальністю, так само і світ діє на неї. Аналіз

теорії творчості в історичному плані, огляд філософських, психолого-педагогічних поглядів на проблему творчості та дані сучасних наукових досліджень дали змогу узагальнити ряд висновків, які мають першочергове значення для ефективного впровадження гуманістичних поглядів у психолого-педагогічний процес:

1. Творчість є родовою рисою людини, тобто креативність тією чи іншою мірою притаманна кожній дитині, а творча діяльність, будучи первинною у історичному та особистісному контекстах, відповідає дитячій природі.
2. Природні творчі задатки зазнають зовнішнього впливу, тобто їх можна формувати, розвивати, відточувати, «будуючи» на цій основі розгалужену систему творчих здібностей.
3. Творчість постає не тільки як результат діяльності, але й як процес, дія, тобто критерієм її можна вважати характеристики, що активізують творчу діяльність.
4. Творча діяльність людини зумовлена двома групами факторів – внутрішніми силами особистості і зовнішніми умовами.
5. Найважливішим психолого-педагогічним завданням є забезпечення оптимальних умов і можливостей для найбільш повного розвитку та реалізації творчого потенціалу особистості.

Ідеї Г. С. Костюка про природу, розвиток і становлення особистості не тільки не втрачають актуальності, але й набувають сьогодні особливої значущості у зв'язку з проблемою відтворення і накопичення інтелектуального і культурного потенціалу країни. Принципове значення ідеї Г. С. Костюка мають і для вивчення таких психологічних феноменів, як гуманістичне навчання та міжособистісна взаємодія.

Сьогодні з впевненістю можна сказати, що задовго до оформлення гуманістичного напрямку в західній психологічній думці у своїх ранніх роботах Г. С. Костюк висловив низку гуманістичних ідей щодо розуміння унікальності особистості, прийняття неповторної індивідуальності особистості, переконливої віри в можливість її ефективного розвитку, виховання та навчання. Завдання індивідуального підходу, писав учений, полягає в тому, щоб «вплинути на формування індивідуальних особливостей учнів, відповідно їх скеровувати, забезпечувати максимальний розвиток нахилів, здібностей, талантів кожного» [4, с. 449]. Проблема індивідуального підходу, забезпечення рівневої диференціації навчання особливо актуальна для сучасної освітньої системи.

Погляди сучасних науковців (Т. В. Кес'ян, Л. В. Мар'яненко, І. М. Поклад) на проблему впровадження гуманістичних поглядів у освіту свідчать, що головна ідея гуманізації – це «наявність відповідних умов для самоактуалізації особистості», оскільки ще Г. С. Костюк

вбачав «мету гуманістичного підходу в освіті у виявленні творчих здібностей і мотивації саморозвитку, самовдосконалення особистості» [цит. за 8].

Справжньою заслугою гуманістичної психології (К. Роджерс, А. Маслоу, Р. Мей та ін.) є її безкомпромісне наполягання на тому, що всі люди, незалежно від раси, статі й коефіцієнта інтелекту, мають право прагнути до самоактуалізації, і впровадження гуманістичних перетворень в освіту повинно сприяти цьому процесу. Враховуючи вищесказане, можна визнати, що для гуманістичного підходу навчання характерними є увага до емоційних аспектів взаємодії вчителя і учнів, і, відповідно, перенесення центру тяжіння з процесу навчання на процес учіння.

Джерела гуманістичного підходу в педагогіці є досить різноманітними. Так, К. Роджерс [9] в якості центрального поняття у взаємодії вчителя з учнями висував свободу учіння, розглядаючи цілу низку особистісних якостей і особливостей поведінки вчителів з точки зору того, наскільки вони здатні забезпечити учням цю свободу. Водночас він не пропонує ніяких рецептів викладання, бо вважає, що кожен учитель має самостійно відшукувати шляхи найбільш ефективного застосування своїх можливостей. Такий погляд на навчання засновується на принципі розвитку на протигагу механістичному підходу та жорстко структурованому процесу навчання.

Найбільш яскраві твердження, що являють собою сутність антимеханістичного підходу в педагогіці, належать основоположнику гуманістичної психології А. Маслоу [5]. Він умовно розподіляв навчання на внутрішнє і зовнішнє. Внутрішнє навчання впливає на особистість учня загалом і спрямоване на розкриття його унікального потенціалу. Зовнішнє навчання ставить за мету традиційну передачу вчителем знань і засвоєння учнями цих знань, тобто воно стає «самоціллю у собі».

Діти, учитель яких прагне до самоактуалізації, сприймають процес навчання як стимуляцію внутрішнього росту. А. Маслоу дійшов висновку, що вчителі, які прагнуть самоактуалізації, обирають свою професію свідомо, оскільки в ній вони знаходять можливість для свого власного розвитку. Він вважав, що у самоактуалізованої особистості завжди існує така діяльність, яку розглядають не як нестачу чогось, що вимагає доповнення, а як необхідну умову для духовного розвитку особистості. Вчителі з тенденцією до самоактуалізації роблять процес навчання привабливим, і в силу цього не тільки створюють на уроці позитивний психологічний клімат, але й забезпечують умови для внутрішнього розвитку дітей. Вчителі, які не схильні до самоактуалізації, також можуть створювати атмосферу, сприятливу для учіння, але, зазвичай, тільки для окремих учнів.

З точки зору гуманістичної психології, справжнє навчання захоплює всю особистість учня і не зводиться до простого повідомлення знань, які учневі необхідно запам'ятати. Досвід

навчання допомагає людині (вчителю та учню), по-перше, усвідомити свої особистісні особливості, ті якості, які відрізняють її від інших, роблять унікальною, а по-друге, виявити у собі думки, дії і переживання, що носять загальнолюдський характер, і тим самим мовби «розмикають» її індивідуальність, пов'язують її з усім людством.

Таким чином, у такому розумінні учіння прирівнюється до становлення людини. Лише учіння у внутрішньому русі розглядається в гуманістичній традиції як справжнє учіння. Вважається, що система суспільного навчання і виховання, яка проводить в життя цей принцип, здатна навіть перетворити ціле суспільство шляхом перетворення окремої особистості.

Традиціям авторитарного виховання і механістичної трактовки навчання (в дусі біхевіоризму) протиставляється ідея надання особистості якомога більшого емоційного комфорту і свободи самовираження в стінах школи. Р. Бернс зауважує, що «Гуманістична школа» пропонує учням «занурення у світ внутрішньої гармонії» і міжособистісного взаєморозуміння. Постає завдання гармонізації духовно-емоційного життя учня і вчителя, а також перебудови міжособистісних відносин вчителя з учнем на гуманістичних засадах. Реалізація ідей цього напрямку здійснюється в так званих відкритих і альтернативних школах і класах, що набули широкого розповсюдження у США, а також у системі навчальної освіти в Англії.

Прихильники «гуманістичної школи» виступають проти структурно окресленого систематизованого навчання з регулярним контролем і оцінкою знань. Це, на їхню думку, гальмує ініціативу учнів і вчителя, нав'язує вчителю конформізм, що виключає можливість оригінального підходу до тих задач, що перед ним ставляться, а саме – стимулювання творчих сил учнів.

Теоретики спонтанного навчального процесу підкреслюють той факт, що учням глибоко імпонують вчителі, які приносять свій особистий досвід, емоційні переживання у викладання і повсякденне спілкування з учнями. Проголошується необхідність пошуку кожним учнем свого справжнього «Я», як сутності, зумовленої індивідуально-природними особливостями. Спонтанне здійснення такого пошуку в індивідуалістичному напрямку розглядається як справжня основа виховання і освіти. Ролі, що надаються вчителям і учням в рамках такого підходу, відрізняються від ролей, що надаються їм організацією шкільного навчання. Учень протягом всього навчального процесу відводиться гранично активна роль, яка передбачає самостійність у виборі того, чого, як і скільки він буде вчитися. За такого підходу втрачають своє значення головні дотепер рольові характеристики вчителя – його власний абсолютизм і здатність бути джерелом інформації. Роль вчителя передбачає надання

учням допомоги і створення особливої атмосфери, що сприяє їхньому емоційному та інтелектуальному розвитку [2].

У теорії неформального навчального процесу рольова поведінка вчителя не ототожнюється з пасивно-споглядальною позицією. Педагог активно взаємодіє з учнями і надає їм психологічну підтримку, збуджуючи пізнавальні інтереси. Але спонтанна самоактуалізація особистості, яку розглядають як основну мету, вступає в гостре протиріччя із систематичним засвоєнням знань. Перемагає нігілістична точка зору, згідно з якою викладання у стійких формах слід відкинути, як атрибут авторитарної школи. Активно спрямоване ззовні навчання відхиляється як фактор невротизації, чим обґрунтовується невинуватена трактовка виховання як спонтанного процесу оздоровчої самореалізації особистості.

Але яким чином можна створити таку гармонію міжособистісної взаємодії вчителя з учнями? Тільки на основі міжособистісної взаємодії, в основу якої покладено любов учителя до учнів. На це вказують усі видатні педагоги і педагогічні психологи. На думку В. О. Сухомлинського, педагог без любові до дитини – все одно, що співак без голосу, музикант без слуху, художник без відчуття кольору. Разом з тим, любов до дітей – це натхнення для вихователя, вона є для нього новим джерелом, з якого він постійно черпає сили. Саме тому видатні педагоги (К. Д. Ушинський, А. С. Макаренко, О. В. Сухомлинський) були людьми талановитими, неперевершеними, а головне – передовсім любили дітей, яких вони вчили і виховували. Отже, стрижневим моментом педагогічних здібностей є любов до дітей, що є передусім духовно-моральним аспектом.

Видатний педагогічний психолог І. О. Синиця підкреслював, що антигуманна маніпуляція передбачає застосування засобів впливу на людину тільки в інтересах маніпулятора. Тому, щоб вибрати найбільш дієві засоби впливу на учнів, вчитель має бути високодуховною людиною. Від рівня його моральності залежить і рівень його педагогічної майстерності. Педагогічна майстерність вимагає від учителя глибоких моральних переконань, усвідомлення завдань виховання; доброго знання предмета, відмінного володіння методикою викладання, поваги і любові до дітей [10]. В основу педагогічного такту покладається така моральна риса особистості вчителя, як людяність. Людяність – це достатня любов до людей, зокрема – до учнів, відсутність якої завжди приводить до нетактовності.

Ці дані служать достатньою підставою для твердження, що в основі міжособистісної взаємодії, педагогічного такту, педагогічної майстерності, педагогічних здібностей і таланту покладається любов вчителя до дитини, до учня, до класу. Що таке любов? На думку Р. Мея, «любов несе в собі невимірювану психологічну енергію. І це є найбільш могутня сила для впливу на особистість і для трансформації її особистості» [7, с. 81]. В любові Е. Фромм вбачає

найбільш радикальний і фактично єдиний належний вихід людини із деструктивності, відчуженості, ізольованості. Учений пише: «Любов є зв'язком, що передбачає збереження цілісності особистості, її індивідуальності» [11, с. 111]. Любити означає, перш за все, віддавати, а не отримувати [11, с. 113]. Віддавати може лише людина з багатим, різноманітним і складним внутрішнім світом. Людина повинна повірити у власні сили, нести відповідальність, поважати [11, с. 116]. По-справжньому любити може лише зріла, відкрита, продуктивна особистість.

У своїх роботах А. Маслоу доводить: «Під час пікових переживань люди найбільш тотожні самим собі, вони більше всього наближені до свого істинного «Я» і найбільш неповторні» [5, с. 139]. Вітчизняний науковець С. Д. Максименко зазначає: «Генетично-моделюючий аналіз дозволяє нам виокремлювати основну змістовну одиницю особистості, як відкритої системи, що саморозвивається, створюючи саму себе. Виявляється, що реальною силою, яка створює особистість, є любов. «Віддавання» означає водночас і «отримання» [6, с. 67]. І далі пояснює: «Цілком логічно уявити, що для дитини з базальною недовірою до світу буттєва любов буде закрита, або ж знадобляться нелюдські зусилля тієї людини, і людини, що її полюбить, щоб вона відбулася, здійснилася в цілісності. Чому ж тоді люди так мало люблять, і чому так багато жорстокості і деструктивності у світі? Коріння – в несвободі особистості в сучасному світі. Людина тікає від відповідальності. Необхідними атрибутами любові є саморозвиток і самореалізація. Вони для людини є водночас і дуже чудові, але і дуже важкі» [там же, с. 74]. Відповідно до цього вчений робить висновок: «Акція особистісного розвитку виявляється доволі непопулярним заходом, малоприємним шляхом ухилення від магістральних шляхів конформізму» [6, с. 79].

Особистість, що самореалізується, відмовляється від конформізму, існує на гірській висоті, їй там і гарно, і небезпечно. Тому, зазначає К. Г. Юнг, переважна кількість людей обирає не власний шлях, а конвенції, і внаслідок цього, кожна з них розвиває не саму себе, а дещо колективне за рахунок власної цілісності [12, с. 73]. Саме тому так важко вчителю працювати в системі гуманістичних підходів, які у вітчизняній педагогічній психології розвиваються в рамках розвивального і проблемного навчання.

У дослідженні Т. В. Кес'ян [3] визначається, що гуманістичне навчання – це особлива педагогічна філософія, яка нерозривно пов'язана з особистісним способом існування людини. У цю систему входять такі цінності:

1. Переконавання в особистій гідності кожної людини; переконання у значущості для кожної людини можливості вільного вибору і можливості відповідальності за його наслідки; задоволення від навчання як творчого процесу.

2. Організація викладання повинна відбуватися не як трансляція інформації, а як фасилітація (полегшення, допомога, сприяння) осмисленого учіння.

3. Має бути наявність певних особистісних настановлень учителя в процесі його взаємодії з учнями.

4. Істинність і відкритість – відкритість вчителя своїм власним думкам і переживанням, здатність вільно висловлювати і транслювати їх учням.

5. Сприяння і довіра – особиста впевненість вчителя в можливостях і здібностях учнів.

6. Емпатичне розуміння – бачення вчителем внутрішнього світу і поведінки учня ніби очима самого учня.

7. Вироблення вчителем власного інструментарію навчання на базі загальних методичних прийомів, спираючись на вищезазначені настановлення.

8. Використання різноманітних засобів навчання, але створення умов, які б забезпечили їх доступність для учнів.

9. Організація в навчанні зворотних зв'язків між вчителем та учнями (опитування, бесіди, групові форми спілкування).

10. Укладання індивідуальних або групових контрактів з учнями, у яких після спільного з учнями обговорення фіксується чітке співвідношення обсягів навчальної роботи та її оцінок.

11. Організація навчання в різновікових навчальних діадах, у яких один учень виконує функції вчителя.

12. Організація груп вільного спілкування (учнів, вчителів) з метою формування особистісних гуманістичних установок тощо [8].

Підсумовуючи, хотілось би навести слова Г. С. Костюка, який акцентував, що лише те навчання та виховання досягає мети, яке «сприяє виникненню і розгортанню самовиховання, керує ним і визнає в ньому свого сильного союзника» [4, с. 181].

Висновки і перспективи. Отже, виходячи з вищевикладеного, можна дійти висновку, що світова гуманістична психологія розглядається дослідниками як перспективний напрямок у розвитку сучасної психології. Розвиваючи ідеї Г. С. Костюка щодо розуміння особистості як саморегульованої та самоконтрольованої системи, а також до визнання кожної дитини як діючого суб'єкта, та інтегруючи сучасні дослідження, можна зробити деякі узагальнення. Психологічними передумовами, які сприяють особистісному вдосконаленню та самовдосконаленню, є такі:

- Розвиненість у людини активної потреби самопізнання, світопізнання, готовність до реалізації цієї потреби у своїй життєдіяльності.

- Становлення системи спрямованості інтересів, потреб особистості, яка націлена на інтеріоризацію духовних цінностей (людяність, справедливість, прекрасне, знання тощо).
 - Безперервний когнітивно-інтелектуальний розвиток, особливо таких розумових якостей, як допитливість, глибина, самостійність, критичність мислення.
 - Формування вольових якостей (цілеспрямованості, наполегливості, самовладання, саморегуляції).
 - Здатність долати внутрішні конфлікти між думками та почуттями, бажанням та необхідністю, любов'ю та ворожістю через духовні переконання та вчинки.
- Здійснений аналіз не вичерпує всіх аспектів проблеми і тому подальше дослідження передбачається в комплексному вивченні психологічних передумов, що сприятимуть здійсненню прогресивних якісних змін у психіці особистості та формувань її гуманістичної спрямованості. Таким чином, щоб відповідати тенденціям розвитку світового освітнього простору та викликам сучасного українського суспільства, програми подальшого розвитку системи вітчизняної вищої освіти повинні передбачати розробку концепцій гуманізації вищої освіти та реалізації їх в освітній діяльності ВНЗ шляхом розробки нових підходів до навчання і виховання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балл Г. О. Сучасний гуманізм і освіта: Соціально-філософські та психолого-педагогічні аспекти. Рівне: Листа, 2003. 128 с.
2. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание / перевод с англ. Москва : Прогресс, 1986. 422 с.
3. Кес'ян Т. В. Психологічні особливості самореалізації вчителів як чинник подолання невротичних розладів учнів. *Діяльнісна самореалізація особистості в освітньому просторі*: монографія / за заг. ред. С. Д. Максименка. Київ, 2017. С. 225–238.
4. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ : Радянська школа, 1989. 608 с.
5. Маслоу А. Психология бытия. Москва-Киев : Рефл-бук, Ваклер, 1997. 300 с.
6. Максименко С. Д. Особистість починається з любові. *Генеza здійснення особистості*. Київ : ТОВ КММ, 2006. 240 с.
7. Мей Р. Становлення екзистенційної психології. *Гуманістичні підходи в західній психології ХХ століття*. Київ : Пульсари, 2006. 124 с.
8. Поклад І. М. Творчий доробок наукової спадщини Г. С. Костюка в контексті сучасної психології. *Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені*

Г. С. Костюка НАПН України. Психологія обдарованості. Житомир, 2015. Т. VI. Вип. 10. С. 108–122.

9. Роджерс К. К науке о личности. *История зарубежной психологии (30-60 гг. XX века)* / под ред. П. Я. Гальперина, А. И. Ждан. Москва : Москов. Ун-т. 1986. 324 с.

10. Синица И. Е. О такте и мастерстве (беседы с молодым педагогом). Киев : Радянська школа, 1976. 168 с.

11. Фромм Э. Теория любви. *Психология личности*. СПб : Питер, 1999. 606 с.

12. Юнг К.-Г. Человек и его символы. Москва : Академия, 1997. 367 с.

REFERENCES

1. Ball H. O., 2003. Suchasnyi humanizm i osvita: Sotsialno-filosofski ta psykholoho-pedahohichni aspekty [Modern humanism and education: Socio-philosophical and psychological-pedagogical aspects] Rivne: Lysta. 128 p.

2. Berns R., 1986. Razvytye Ya-kontseptsyy u vospytanye [The development of Ya-concept and education] M.: Prohress. 422 p.

3. Kes'ian T. V., 2017. Psykholohichni osoblyvosti samorealizatsii vchyteliv yak chynnyk podolannia nevrotychnykh rozladiv uchniv [Psychological peculiarities of Ya-actualization of teachers as a factor in overcoming students' neurotic disorders] / Diialnisna samorealizatsiia osobystosti v osvitnomu prostori: monohrafiia / za red. S.D. Maksymenka. K. P. 225-238.

4. Kostiuk H. S., 1989. Navchalno-vykhovnyi protses i psykhični rozvytok osobystosti [Educational process and psychological development of personality] Kyiv : Radianska shkola. 608 p.

5. Maslou A., 1997. Psykholohyia bytyia [Psychology of being] M.–K.: Refl.-Buk, Venkler. – 300 p.

6. Maksymenko S. D., 2006. Osobystist' pochynaet'sia z liubovi // Geneza zdiisnennia osobystosti [Personality begins with love] K.: TOV KMM. 240 p.

7. Mei R., 2006. Stanovlennia ekzystentsiinoi psykholohii – Humanistyčni pidkhody v zakhidni psykholohii KhKh stolittia [The formation of existential psychology] K.: Pulsary. 124 p.

8. Poklad I. M., 2015. Tvorchyi dorobok naukovoї spadshchyny H.S. Kostiuka v konteksti suchasnoi psykholohii [Creative achievements of the scientific heritage of G.S. Kostyuk in the context of modern psychology] Aktualni problemy psykholohii: zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy. T.VI. Vip. 10. Zhytomyr. P. 108-122.

9. Rodzhers K., 1986. K nauke o lychnosti / Ystoryia zarubezhnoi psykholohyy (30-60 hh. KhKh veka) [To the science of personality] / pod red. P.Ya. Halperyna, A.Y. Zhdan. M.: Moskov. Un-ta. 324 p.

10. Synytsa Y. E., 1976. O takte y masterstve (besedy s molodym pedahohom) [About tact and skill (conversations with a young teacher)] K.: Radianska shkola. 168 p.

11. Fromm E., 1999. Teoryia liubvy / Psykholohyia lychnosti [Theory of Love] SPb.: Pyter. 606 p.

12. Yunh K.-H., 1997. Chelovek i yeho symvoly [Man and his characters] M. 367 p.

**Marianenko L. V., Poklad I. M. HUMANISTIC APPROACH TO THE
CONSIDERATION OF PSYCHOLOGICAL PHENOMENA: PERSONALITY,
INTERPERSONAL INTERACTION, HUMANISTIC LEARNING**

The purpose of the article: analyze the essential meaning of the concepts of humanistic approach, personality, interpersonal interaction, and highlight the views of scholars on the introduction of humanistic views in psychological and pedagogical education and training.

Methods of research: theoretical - methods of logical-psychological and historical-psychological analysis and generalization, designing, synthesis, comparison, systematization and methodological possibilities of scientific interpretation, used for generalization of theoretical and methodological bases of consideration of personality, interpersonal interaction and humanistic learning as psychological phenomena with positions of the humanistic approach and generalization of theoretical developments of the research problem in the scientific literature.

The scientific novelty is that: the article substantiates the relevance of studying the essence of the concepts of personality, interpersonal interaction, humanistic learning; from the standpoint of the humanistic approach, the theory of personality development and its creative potential is considered; the emphasis is on the role of the teacher's personality in the process of forming humanistic-oriented learning; the significance of the dialogic strategy of interpersonal influences as a factor of student's personality development is shown; the views of scholars on the implementation of the relevant principles in education on modern conditions of society development are highlighted.

Practical significance: the analysis and interpretation of the scientific heritage of domestic and foreign scholars can significantly expand the perception of such psychological phenomena as: personality, humanistic learning and interpersonal interaction in terms of humanistic approach.

Results: the material obtained during the study can be used by teachers at higher educational establishments during lectures, practical and laboratory classes on educational disciplines "General psychology", "Psychology of personality", "Pedagogical and age psychology", etc.

Key words: values, personality development, creative potential, interpersonal interaction, humanistic learning.